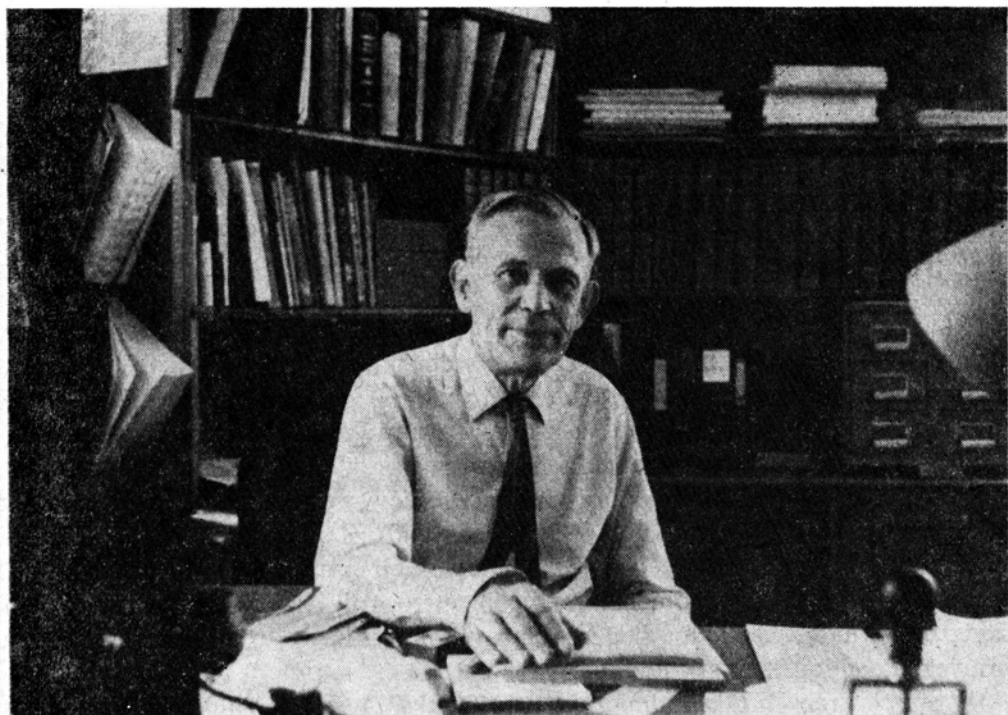

**PROFESOR JOHAN AXEL FRITHIOF NANNFELDT
(1904—1985)**

Prof. Johan Axel Frithiof NANNFELDT (1904—1985) w swej pracowni w Instytucie Systematyki Roślin w Uniwersytecie w Uppsali. Fotografia z lat 1950-tych, wykonana przez żonę, panią Ragnhild Nannfeldt

W dniu 1 listopada 1985 roku zmarł w Uppsali Johan Axel Frithiof Nannfeldt, emerytowany profesor miejscowego Uniwersytetu, członek honorowy zagraniczny Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Jego trwająca ponad 60 lat działalność naukowa, której przedmiotem były zarówno grzyby jak i rośliny naczyniowe, zapewniła mu sławę jednego z najwybitniejszych systematyków roślin w naszych czasach, godnego kontynuatora świetnych Linneuszowskich tradycji.

J. A. F. Nannfeldt (używający zazwyczaj imienia JohnAxel) urodził się 18 stycznia 1904 r. w Trelleborgu na południu Szwecji. Od 1921 r. studiował botanikę w Uniwersytecie w Uppsali, gdzie doktoryzował się w 1932 r. przedstawiając rozprawę

o systematyce workowców z grupy tzw. „misczniaków” (*Discomycetes Inoperculati non-lichenosi*). Równocześnie, już od 1923 r., pracował na rozmaitych stanowiskach uniwersyteckich jako asystent, wykładowca, profesor kontraktowy itd. W 1939 r. objął Katedrę Systematyki Roślin, którą kierował aż do przejścia na emeryturę w roku 1970. Był człowiekiem niezwykle czynnym i pracowitym: pełnił rozliczne funkcje organizacyjne w życiu naukowym własnego kraju i na forum międzynarodowym i wykształcił grono znakomych uczniów-systematyków; przez jego zakład przeszli liczni badacze, pracujący dziś z powodzeniem na polu systematyki grzybów, porostów, glonów i roślin naczyniowych. Główną pasją życiową J. A. F. Nannfeldta była jednak praca badawcza, której nie przerwał do ostatnich dni życia. Jej owocem jest sto kilkadziesiąt publikacji naukowych; kilka z nich czeka jeszcze na opublikowanie pośmiertne.

Przeważająca część prac J. A. F. Nannfeldta ma za przedmiot systematykę krytycznych grup świata roślinnego. Najobszerniejsze i najdonioślejsze są wśród nich opracowania dotyczące grzybów: rozprawa doktorska (1932), która stanowiła prawdziwy przewrót w filogenetycznej klasyfikacji workowców i porostów, wykaz skandynawskich gatunków rdzy *Uredinales* (1953), monografia europejskich przedstawicieli rodzaju *Exobasidium* (1981) oraz szereg drobniejszych opracowań, z których ostatnie odnoszą się także i do grzybów kapeluszowych np. do rodzaju *Russula* (1985, 1986).

Równoległe do badań mikologicznych prowadził J. A. F. Nannfeldt studia nad szczególnie trudnymi i interesującymi z ewolucyjnego punktu widzenia grupami roślin naczyniowych: przedstawicielami rodzaju *Poa* z pokrewieństwa *P. laxa* (1935) i *P. arctica* (1940), szwedzkimi jaskrami z grupy *Ranunculus auricomus* (1966) i w. in. Obok materiałów europejskich, którymi się głównie zajmował, opracowywał również zbiory zielnikowe z innych kontynentów, zwłaszcza z Azji (m. in. *Campulaceae* z flory Chin — 1929, 1931, 1936, 1940). Zajmował się także geografią roślin, a zwłaszcza historią flory skandynawskiej, oraz dziejami rozwoju myśli systematycznej, ze szczególnym uwzględnieniem roli Karola Linneusza. Nie szczędził również czasu na pisanie popularnych flor i kluczy do oznaczania, przeznaczonych dla młodzieży szkolnej.

W swych pracach taksonomicznych stosował J. A. F. Nannfeldt przede wszystkim klasyczne metody systematyki opisowej, których używanie doprowadził do perfekcji. Nieobce mu były również koncepcje i techniki „nowej” systematyki; w badaniach nad rodzajem *Poa* korzystał z danych kariologicznych i położył szczególny nacisk na ocenę roli zjawiska hybrydyzacji w ewolucji tej grupy traw; w bardzo wielu pracach wyprowadzał wnioski taksonomiczne i filogenetyczne ze współczesnego rozmieszczenia geograficznego i dawnych migracji badanych taksonów. Śledził i traktował nader poważnie aż do ostatnich lat nowe trendy rozwojowe w systematyce roślin; przy tym wszystkim pozostał jednak sam do końca swej działalności systematykiem w pełnym tego słowa znaczeniu „klasycznym” — niewątpliwie jednym z najwybitniejszych i najwszechstronniejszych przedstawicieli swej generacji w tej dziedzinie.

Jak wszyscy wybitni systematycy był J. A. F. Nannfeldt nader pilnym i zamiło-

wanym zbieraczem roślin; dzięki jego kolekcjom zielnik Uniwersytetu w Uppsali wzbogacił się o przeszło 25 000 numerów, a wydawana przezeń wspólnie z Sethem Lundellem seria eksykatów *Fungi Exsiccati Suecici* osiągnęła 3300 numerów (w tym około 900 zebranych przez samego Nannfeldta).

Działalność J. A. F. Nannfeldta zapewniła mu szeroki rozgłos i uznanie w świecie naukowym. Miarą tego były liczne członkostwa honorowe akademii i innych krajowych i zagranicznych stowarzyszeń naukowych, doktorat h. c. uniwersytetu w Caen (Francja), zaproszenia do przewodnictwa w międzynarodowych kongresach i sympozjach, nagrody naukowe i odznaczenia. Z botanikami polskimi łączyły go bardzo bliskie więzy, zarówno jeśli chodzi o mikologów, jak i systematyków roślin naczyniowych, którzy wysoko oceniali dorobek szwedzkiego badacza. Takiej opinii był m. in. profesor Bogumił Pawłowski, który prace J. A. F. Nannfeldta stawiał swym uczniom zawsze za wzór precyzji i doskonałości metodycznej. W roku 1947 Polskie Towarzystwo Botaniczne nadało profesorowi Nannfeldtowi godność swego członka honorowego zagranicznego, a we wrześniu 1968 r. gościł on na zaproszenie Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, wygłaszając odczyty (m. in. na posiedzeniu Krakowskiego Oddziału PTB na temat znaczenia apomiksji z punktu widzenia geografii roślin) i odbywając wspólnie z krakowskimi kolegami wyjazdy terenowe. Strata, jaką nauka światowa poniosła przez śmierć J. A. F. Nannfeldta, dotknęła więc boleśnie także i nasze Towarzystwo.

Profesorowi Nilscwi Lundqvistowi (Sztokholm) serdecznie dziękuję za życzliwe udostępnienie mi danych biograficznych i bibliograficznych dotyczących J. A. F. Nannfeldta, a w szczególności za możliwość wykorzystania artykułu biograficznego przeznaczonego do druku w *Transactions of the British Mycological Society* jeszcze przed jego opublikowaniem. Panu Docentowi Władysławowi Wojewodzie wdzięczny jestem za przeczytanie maszynopisu artykułu.

Publikacje biograficzne o J. A. F. Nannfeldzie (zawierające m. in. bibliografię ważniejszych jego prac):

Lundqvist N. 1986. John Axel Nannfeldt, *18. I. 1904, †4. XI. 1985. *Transactions of the British Mycological Society* (w druku).

N. N., 1953. Nannfeldt, Johan Axel Frithiof. *Uppsala Univ. Matrikel 1937—1950*: 402—404.

N. N., 1975. Nannfeldt, Johan Axel Frithiof. *Uppsala Univ. Matrikel 1951—1960*: 419—421.

Jan Kornaś